Prof.dr Nedžad Bašić, redovni profesor, naučni savjetnik Evropskog defendologija centra Banja Luka

POKORAVANJE NARODA U TRI ČINA

„Svi oćemo samo dobro, a od dobra jedino budala mož da ispadneš. A nevolja, opet, oće da te napravi pametnijeg, al to tek ako te ne ubije, prvo treba da ju preživi. Izmeri sad šta ti je gore.“ (Petrijin venac).

Politička pozorišna predstava pod otvorenim nebom, u kojoj caruje podsmjeh, sumnja i mržnja, daje se neprekidno više od dvadeset godina, a da pozorišna publika nikako da prepozna tragikomediju u kojoj joj režiseri ove predstave dodjeljuju glavnu ulogu. U današnje vrijeme, u kojem populistička autoritarna retorika nacionalističkih „vitezova“ nudi izopačenu sliku dostojanstva čovjeka u kojoj se ludilo, prezir i budalaština pretvara u uzvišenu stvarnost, sve postaje parodija, lakrdija i šegačenje. U toj predstavi svi postaju tragične lude, koji u odbrani „časti“ svojih „nacionalnih vitezova“ preuzimaju njihove nakazne moralne vrijednosti, njihove psiho poremećaje i njihovu opremu i oružje, sa čime kreću u boj u potragu za velikim podvizima koji će ih proslaviti.

Prvi čin: mržnja, rat i kriminal

U toj potrazi za velikim podvizima osjeća se ludost i iščašenost u svakom činu predstave gdje nepismene budale postaju idealisti, romantičari, zanesenjaci, postaju vitezovi, borci za pravdu, slobodu i čast njihovih izmaštanih „dama“ (nacija), prema kojima su kao pubertirajući adolescenti grubi, cinični i bezosjećajni zavodnici. Oni odbacuju svoje erotično-seksualne potrebe s čime se pojačava njihova patološka potreba za mržnjom, vladanjem i moći, što čini tragiku ove pozorišne predstave još tamnijom i mučnijom.
Oprezni i nepovjerljivi, lukavi i lažljivi, lakomi i praktični, postaju mjerilo svih stvari koje se dešavaju u ovoj pozorišnoj komediji. Njihovi pohodi postaju pohodi međusobnih prijetnji i njihove umišljene borbe sa moćnim i zlim neprijateljima koji ih okružuju, a kojih nema nigdje na vidiku sem u njihovoj iščašenoj mašti. “Isušenog mozga” svaki od njih poklanja svojoj “dami” nebrojene maštarije i ludorije, da ne bi otkrile njihove nerazumnosti, halapljivosti, i neutoljivu žedj za slavom i bogatstvom.

U međusobnom nadmetanju "nacionalni vitezovi" prepuni su trikova i podvala sa kojima uspjevaju da omađijaju svoje "dame" da same sebe bičuju kako bi zaštitile njihovu "viteško čast" da se ne bi otkrila njihova nemoć općenja i njihovi trikovi i podvale.
I tako će ta ludorija, budalaština i šegačenje trajati sve dok u drugom činu predstave pozorišna publika ne otkrije da je sama umješana u sve te podvale, laži, potkradanja i mimikrije, da je sama stvorila te lažne bezumne lakrdijaške "viteške" likove pomućenog uma, nemilosrdne i hladnokrvne u prevarama i pljačkama, hladne i odbojne u općenju sa svojim "damama". Tada publika definitivno posumnja da su je režiseri ove pozorišne predstave uvukli bez njezinog znanja u svijet lažnog viteškog nadmetanja u kojem su učitelji i ljekari divovi koje treba pobjediti, izbjeglice skup čarobnjaka koje treba uništiti, a seljaci i radnici su sukobljene neprijateljske vojske koje atakuju na krčmu, koju trebaju zauzeti.

Drugi čin: moral iz otuđene perspektive

Sad bi pozorišna publika najradije da izađe iz te pozorišne predstave i da napusti lažne bezumne lakrdijaške "viteške" likove pomućenog uma, ali ne može. Vrata teatra su zaključana. U zaključanom (nacionalnom) teatru počinje drugi čin, čin stvaranje "otuđene perspektive" u kojoj pozorišna publika (nacija) postaje "dobrovoljno" rob-zarobljenik svojih "nacionalnih vitezova" iz čije perspektive sagledava svoju ni malo "veselu" budućnost i traži moralno opravdanje da se ne pobuni i da iskaže svoju pokornosti prema njima. Mada bi se neko i pobunio zbog sopstvenog poniženja, nepravde, kriminala i korupcije koje čine „nacionalne elite i vitezovi", teško mu se odlučiti na pobunu protiv ove tiranije, jer svaka njena pobuna nosi sa sobom opasnost optužbe za pobune protiv sopstvene nacije/države, što nosi veliku težinu moralne odgovornosti. U nedostatku moralnog kredibiliteta pojedinca, „nacionalna elita", poput gospodara i roba, uvodi odnos države i pojedinca u sopstvenu percepciju dominacije i eksploatacije, u kojoj pojedinac nosi teret odgovornosti prema državi, koje zapravo nema.
Između države-elite-pojedinca stvara se novi moral u kojem halapljiva i nemoralna elita nije ništa drugo nego narod, što slobodu pobune pojedinca protiv „elite" uvodi u zonu moralne pobune pojedinca sa državom i narodom. Time se pobune protiv kriminala, korupcije, nepotizma „nacionalne elite" amortiziraju sa težinom lične moralne odgovornosti pojedinca prema državi/naciji, što efektno pobunu pojedinca usmjerava ka njegovoj demonizaciji i izdajništvu sopstvenog

naroda. I time se zatvara krug u kojem se svaka pobuna pojedinca protiv kriminala, korupcije, nemorala „nacionalne elite“, smatra pobunom protiv države/nacije. Onaj koji bi preuzeo težinu moralne odgovornosti pobune protiv kriminala, korupcije, nepotizma... bio bi izložen egsitencijalnim tjeskobama i teretu srame pobune protiv sopstvene države i naroda, što daje ton njegovoj nemoći i vodi ga u pokoravanje „nacionalnim vitezovima“. Time se pojedinac odriče moralne odgovornosti pobune, sa čime svoju slobodu sagledava radije kao neslobodu u kojoj nalazi svoj alibi da radije prihvata sitne privilegije i pogodnosti nego težinu moralne odgovornosti pobune protiv države/nacije, što otvara proces legalizacije kriminala, korupcije, nepotizma....

Treći čin: kolektivna hipnoza

Treći čin ove pozorišne predstave je opća ludnica u kojoj pozorišna publika (narod) postaje i žrtva i zločinac i tad više niko ne pita ni za dirigente (političke lidere) ni za glumce (političke stranke). Oni nisu ni krivci ni žrtve. Žrtva i krivac je sada pozorišna publika, odnosno narod, koja sa lakoćom preuzima teret krivnje sa pokornošću, bez osjećanja ikakve odgovornosti i stida, što izrasta u fenomen ove pozorišne predstave pod otvorenim nebom koji uspješno funkcionira više od 20 godina. Više od 20 godina “nacionalni vitezovi” u nacionalnom teatru uspješno ubijeđuju “pozorišnu publiku” da njihov zločin nije zločin, i da onaj koji prepozna njihov zločin kao i njihovu odgovornost čini najveći zločin što čini opasnost za “pozorišnu publiku” odnosno za narod, s čime je otvoren put mržnje i netrpeljivosti prema svima koji se pobune protiv zločina “nacionalnih vitezova”.

I kad je “pozorišna publika” povjerovala u to bio je otvoren put ka “kolektivnoj hipnozi” i svim poželjenim oblicima manipulacija, spinovanja i kontrole. Softificirani digitalni mediji, algoritmi i društvene mreže pomoći će vještim “nacionalnim vitezovima” da brzo i efektno dovedu pozorišnu publiku u stanje frakcinacije, neizvjesnosti i konfuzije, u kojem se mijenjaju sistemi vjerovanja, morala i ponašanja. Napustiti “teatar nacionalne hipnoze”, koji povezuje misli, jezik, vjeru i obrasce ponašanja publike, znači ostati nezaštićen od kazne za zločin „svojih“ koje si napustio. Postati izdajnik najveće je „prokletstvo“ koje ne ostaje nekažnjeno. I ne samo to. Ostati u “teatru nacionalne hipnoze” znači prihvatanje kolektivne buke da „zločin“ koji je počinjen od „naših“ nije „zločin“ i da odgovornosti za to nema. I tad je sve čisto i jasno. Nema potrebe ni za kajanjem ni stidom. Nema ni straha od kazne za počinjeni zločin „naših“. Nema ni

izopćenja iz glumišta. I tu nastaje psihološka mutacija kod pozorišne publike. Odsustvo straha za počinjeni zločin i straha od izopćenje iz grupe postaje glavna poluga izbora: ostati u teatru „nacionalne hipnoze“. Ostankom u teatru „nacionalne hipnoze“ stiže se do „uzvišenog i korisnog zločina“ koji postaje kolektivnim identitetom „pozorišne publike“ što stubokom menja odnos između dirigenta, glumaca i gledališta, što izrasta u inspiraciju šutnje i pokornosti. Ta šutnja i pokornost daje potpunu kontrolu „nacionalnim vitezovima“ nad „pozorišnom publikom“, bez obzira na to koliko je „pozorišna publika“ svjesna u kakvom se stanju hipnoze, bunila i manipulacija programiranja nalazi i koliko je blizu provalije.